
ALTERNATIVE METHODS AND MEANS FOR THE REALIZATION OF QUALITY AND SAFE COMPENSATORY HYGIENIC CARE ¹⁰

Assoc. Prof. Despina Georgieva, PhD

Department of Health Care,

“Angel Kanchev” University of Ruse

Phone: 0889789100

E-mail: dpgeorgieva@uni-ruse.bg

***Abstract:** For the last 25 years in Bulgaria we observe development in medical science, and also a significant falling behind from some fields of health care, more specifically in giving hygienic care to patients who need compensatory hygienic care. A change in the methods and means of applying it, is needed. In the European hospitals and the US, the method of waterless bathing or dry bathing is successfully applied, and it consists of using sponges, gloves, towels and disposable hats. The goal of the current scientific statement, is to show a summarized introduction of researches that prove the effectiveness and advantages of the method, as well as the products required for its application.*

***Keywords:** hygiene of severely ill people, traditional hygienic care, alternative hygienic care, means of realization of waterless bathing, dry bathing*

ВЪВЕДЕНИЕ

Разпространението на метицилин-резистентни *Staphylococcus aureus* (MRSA) и други резистентни щамове микроорганизми (МО) в болниците се превърна в основен фокус за превенция и контрол на инфекциите. MRSA колонизират върху кожата и могат да бъдат открити чрез кожна култура при 8% от здравите възрастни. В исторически план, повечето мерки за контрол на инфекциите са фокусирани върху асептиката на оказващите грижи и на околната среда. (M. Milstone, Catherine L. Passarettiand, Trish M., 2015).

Хигиената на пациентите е дейност, насочена към превенцията на инфекции, свързани с медицинското обслужване (ИСМО). Поддържането на личната хигиена допринася за комфорта, безопасността, благосъстоянието и достойнството на индивида. Докато предоставят тази грижа на медицинските специалисти се осигурява възможност да осъществяват оценка на клиничното състояние, промени в състоянието на кожата и устната кухина, проходимост на дихателните пътища, степента на независимост/зависимост, мобилност, самоподдържане, хранителен статус, сън и психо-социално състояние. Къпането на пациентите е един от случаите за поява на нежелани усложнения. Осъществяването на мониторинг от медицинските специалисти води до намаляване или предотвратяване на нежеланите събития, както и до навременното съобщаване за тях. Когато хигиенните грижи се делигират на помощен персонал, медицинската сестра отговаряща за пациента може да не получи адекватна информация (Carvajal G., M.,Ramírez, J. David, 2015; Hristova, Ir, 2018).

За пациентите нуждаещи се от компенсирани хигиенни грижи включват частични тоалети, къпане, измиване на глава в леглото и специални тоалети. Традиционно за осъществяването им са необходими голям обем от принадлежности и средства (Медицински стандарти по Здравни грижи, 2008; Справочник за здравни грижи, 2012; Белоев. Й., 2000), които в болнична обстановка е трудно да се поддържат в състояние, отговарящо на съвременните изисквания за превенция на вътреболничните инфекции. Съгласно Наредба 3/ от 8.05.2013 г. ..., „За всеки пациент се осигуряват индивидуални предмети и пособия за обслужване и след всяка употреба се обеззаразяват. След дезинфекция от тях не трябва да се изолират и откриват патогенни и условно патогенни микроорганизми от семейство

¹⁰ Докладът е представен на сесия Здравни грижи на 26 октомври 2018 с оригинално заглавие на български език: АЛТЕРНАТИВНИ МЕТОДИ И СРЕДСТВА ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА КАЧЕСТВЕНИ И БЕЗОПАСНИ КОМПЕНСИРАЩИ ХИГИЕННИ ГРИЖИ.

Enterobacter, Pseudomonas aeruginosa, Acinetobacter baumannii, Stenotrophomonas maltophilia, Burkholderia cepacia, Staphylococcus aureus, Enterococ cusfaecium, Enterococcus faecalis.”

От проучената литература се установи обсъждане на качеството на хигиенните грижи във връзка с безопасността на пациентите от ИСМО, а не дали да се прилагат или не. На базата на резултати от изследване извършено в УМБАЛ Канев Русе АД през месец септември 2018 година се установява непълно извършване на хигиенни грижи, като методите и средствата не отговарят на критериите за качество и безопасност, съгласно действащите нормативни документи (Koleva, Gr., 2018).

Хигиените процедури по метода „къпане без вода” или „сухо къпане” имат много предимства в сравнение с традиционното извършване на хигиенни тоалети в леглото на болния. Обобщено се изразяват в подобрена хигиена и състояние на кожата, намаляване изсушаването на кожата, намаляване на ИСМО, значително скъсяване времето за извършване на дейността, подобряване комфорта на пациента, доказана е и финансовата ефективност на метода.

Оказването на помощ или съдействие за лична хигиена, включително и къпането е базова сестринска дейност, насочена към качеството на живот и качеството на грижата. В процеса на търсене на възможности за оптимизиране на хигиенните грижи през 1990 г. е разработена първата концепция за хигиена на кожата с използване на множество кърпи за еднократна употреба и течност към тях. Измиването без вода еволюира и започват да се използват еднократни средства, импрегнирани с миещ агент. Медицинските сестри предпочитат къпането „без вода” в сравнение с традиционния начин на къпане в леглото на болния и този метод се прилага успешно като алтернатива на традиционната практика. За пациентите, които не са в състояние да поддържат личната си хигиена, къпането с еднократни материали е доказано ефективен метод за подобряване на хигиената и намаляване на разходите. Предимствата на алтернативното къпане се изразяват още в повишено качество, намаляване на микробното число на МО върху кожата, повишаване удовлетвореността на пациентите и медицинските сестри (Groven F., et al, 2017).

Изследвания доказват ефективността на хлорхексидин - антисептик с който най-често са импрегнирани хигиенните гъби, ръкавици или кърпи. Той е локален антисептичен разтвор, използван от 50-те години на миналия век, безопасен, ефективен и с широка антисептична активност в различни концентрации (0,5% - 4%). Прилага се за цялостно почистване на кожата, деколонизация на кожата, измиване на тялото, предоперативно къпане, подготовка на мястото на проникване на съдовия катетър, орално обеззаразяване, вагинална антисептична промивка. Безопасността на хлорхедина го прави подходящ за употреба при деца и възрастни (Milestone AM, 2008; Coffey PS et al, 2013).

Ежедневна хлорхексидинова баня на пациентите в интензивно отделение намалява предаването на МО и води до намаляване на ИСМО. Доказано е намаление MRSA колонизация на пациентите с 32% след ежедневното къпане на възрастни с хлорхексидин. Предоперативните бани и следоперативното къпане на цялото тяло при хирургични пациенти също значително намалява МО върху кожата им. (M. Milestone, C. L. Passaretti and M. Trish., 2015; J. Ryan Jordan, And H. L. Bloom, 2010).

По препоръка в *Ръководство за профилактика на интраваскуларни инфекции, причинени от катетър от 2002* използването на превръзки, напоени с хлорхексидин около мястото на поставяне на катетъра значително намаляват катетърсвързаните инфекции (Guidelines for the Prevention of Intravascular Catheter-Related Infections , 2002)

Сърдечно-съдовите имплантируеми електронни устройства (CIED) стават все по-важни при лечението на сърдечни заболявания. За съжаление, честотата на инфектиране се увеличава. Инфекцията е най-сериозното усложнение при имплантирането на CIED, често изискващо експлантация или води до смърт. Подобрената антимикуробна профилактика е подход за намаляване на заболяемостта, смъртността и разходите, свързани с инфекциите след инвазивните процедури. Центровете за контрол и превенция на заболяванията (CDC) в САЩ препоръчват на пациентите да се изисква да се къпят с антисептични средства през нощта преди операцията, също така препоръчва внимателно измиване и почистване около

мястото на разрязване, за да се премахне грубото замърсяване преди извършване на антисептична подготовка на кожата. Инфекциите на хирургичното място (ИХМ) (SSI) са втората най-честа инфекция свързана със здравето. Въпреки, че обикновено се локализиращат до мястото на разрязване, инфекциите могат да се разпрострат и в съседни по-дълбоки структури. Центровете за контрол и превенция на заболяванията са разработили критерии за определяне на ИХМ, които са се превърнали в национален стандарт и са широко използвани от хирургичния персонал. (J. Ryan Jordan, Md And Heather L. Bloom, Md, 2010).

Концепцията за предоперативно измиване на тялото с антисептичен разтвор преди хирургична интервенция е въведена преди повече от 30 години в някои европейски болници. Предоперативното миене на тялото е рутинно в Обединеното кралство, Швеция и Холандия (Webster J¹, Osborne. S, 2015). С Наредба № 3 от 8.05.2013 г. за утвърждаването на медицински стандарт по превенция и контрол на вътреболничните инфекции в България се регламентират изискванията за безопасна медицинска дейност (Наредба № 3, 8.05.2013).

ИЗЛОЖЕНИЕ

Във връзка с целта на настоящото научно съобщение се осъществи проучване на предлаганите продукти за осигуряване на безопасни хигиенни грижи. Разработени са разнообразни, готови за употреба хигиенни продукти за метода „къпане без вода“ или „сухо къпане“, за тяло и коса, както и тампони за орална хигиена, които успешно се прилагат и се предпочитат в много европейските болници, САЩ и Турция. Измиването „без вода“ е алтернативен метод и може да се опише като хигиенна процедура с предварително опаковани продукти за еднократна употреба за цялостно измиване на тялото, състоящи се от гъба, кърпа или ръкавица и почистващ флуид без изплакване. Част от продуктите са представени в табл. 1.

Таблица 1. Средства за хигиенни тоалети по метода ”къпане без вода”

	<p>body sponge</p> <p>Готова за употреба гъба, импрегнирана с мека и успокояваща пяна, която почиства, овлажнява и защитава кожата, без изплакване. Прилага се за къпане на пациенти в напреднала възраст, болни на легло, хора с кожни проблеми, както и за хигиена на бебетата.</p>		<p>body foam</p> <p>Готова за употреба мека и успокояваща почистваща пяна в бутилка от 200 мл. Прилага се за къпане на пациенти в напреднала възраст, болни на легло, хора с кожни проблеми, както и за хигиена на бебетата.</p>
	<p>bodyclorex</p> <p>Готова за употреба гъбичка без изплакване, съдържаща 2% хлорхексидин и овлажнител за кожата. Разширената формула създава мека и успокояваща почистваща пяна. Прилага се за ежедневно къпане, почистване и дезинфекция на кожата, при пациенти в напреднала възраст и тежко болни.</p>		<p>Гъба, импрегнирана с CHG 2%, 4 % антимикробен разтвор, усъвършенствана с разпенващи агенти и омекотители, има устойчива активност, водеща до значително намаляване на броя на бактериите в продължение на няколко часа. Използва се за предварително хирургическо къпане и за ежедневно къпане.</p>
	<p>nex iodio p2 pvp-i 7,5% sponge</p> <p>Разширени формулировки, ефективни срещу грам-положителни и грам-отрицателни бактерии, импрегнирана с висококачествен и нискочувствителен повидон йоден антимикробен разтвор (0,75%). Необходимо е изплакване с вода. Не е подходяща за лигавици.</p>	<p>Характеристика на продуктите за хигиена:</p> <p>Намаляват миризмата, раздразненията и зачервяването, като не променят кожата. За еднократна употреба са и намаляват риска от инфекции. Използват се и за интимна хигиена. Не налагат изплакване на кожата.</p>	

Последните разработки на Nex Medical Laboratory са пълна гама от гъби за еднократна употреба, импрегнирани с хлорхексидин диглюконат или PVP-I антисептични разтвори, готови за употреба. Големи и меки гъби за къпане за еднократна употреба, съдържащи бързодействащ, устойчив и широкоспектърен антисептик за почистване и дезинфекция на кожата. Заедно формулата и гъбата за еднократна употреба намаляват микроорганизмите на

кожата. **MRSA (метицилин-резистентен Staphylococcus aureus) тестван!** Формулировки на CHG (EN ISO 1040: 2006, prEN 12054: 1995, ASTM E2180-07)(<http://www.nexmedical.com/products/body-wash-skin-cleaning/bodysponge-cleansing-sponge/>; <https://bmcgeriatr.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12877-017-0425-4>;

Различни производители на медицински изделия и санитарни принадлежности предлагат шапки, ръкавици, кърпи, тампони за устна кухина, както и други продукти за оптимизиране дейностите по осигуряване на личната хигиена на болните.

Таблица 2. Шапка за сухо измиване на глава



Използват се без да се налага къпане и използване на течаща вода. Прилагат се при лежащо болни хора за дълбоко почистване, включително почистване на EEG гел, кръв, йод. Могат да бъдат антибактериални и не антибактериални. Напълно почистват и освежават болния на легло без да има необходимост от къпане. Шапките са удобно средство за почистване както за болния, така и за обслужващите го медицински сестри, близки или асистенти.

TENA Shampoo Cap е дерматологично тестван продукт, който в състава си има малки количества парфюм, придаващ свеж и чист вид на косата. Разработен е без сапун или алкохол, за да поддържа естественото рН на кожата. Всяка шапка е индивидуално опакована за по-лесна употреба. Формулата на лосиона за измиване е обогатена с витамин А, Провитамин В5 и Алое Вера, с неутрално рН, без образуване на пяна, без парабени, хипоалергенен.

Таблица 3. Ръкавици за сухо измиване



Ефективна и лесна за използване система за почистване, която може да се прилага от медицински сестри, професионалисти и членове на семейството. Вътрешния защитен слой защитава обслужващите болния, медицинските сестри или близките от възможно заразяване. Подходящи са за използване в здравни заведения, хосписи, домове за стари хора и в дома. В психиатрични звена, когато е невъзможно да се използват други начини за къпане поради страх от вода или спазми. За пациенти с имуен дефицит (онкологични) или в случай на епидемии, по време на пътуване или по време на санитарен транспорт. В случай на

декубитални рани се използва нетъкания плат, съдържащ висок процент на вискоза, комбинирана с лосион обогатен с омекотяващ и овлажняващ крем, който намалява риска от дразнене на кожата (глицерин и екстракти от Алое) (<https://voevmedical.com/cleanis>).

Добрата орална хигиена е важна част при превенцията на заболяванията. Възрастните хора са по-склонни към лоша хигиена на устната кухина, тъй като често не могат да почистват зъбите си самостоятелно. Изследванията показват, че добрата орална хигиена намалява риска от пневмония при тези лица.

Таблица 4. Тампони за орална хигиена за еднократна употреба (Dutchblue)


	<p>Dutchblue - тампони за еднократна употреба за орална грижа с мека гъба за пяна. Подобряват хигиената на устната кухина чрез щадящо почистване на устата и зъбите. Те са отлична алтернатива за тези, които не могат да използват четка за зъби и за хора със зъбни протези. Четирите различни аромата предлагат приятно усещане и успокояват дишането. Опаковани са индивидуално и са предназначени за еднократна употреба.</p>
---	--

Таблица 5. Надуваема вана за измиване на глава в леглото

	
--	---

Измиването на косата при пациенти зависещи от компенсирани грижи по традиционния метод е свързано с разход на много време за подготовка на принадлежностите и за извършване на самата манипулация. Измиването на косата на неподвижен болен изисква помощник и причинява дискомфорт на пациента, също така не отговаря на изискването за безопасност. На пазара се откриват практични, компактни и лесни за употреба системи за измиване на коса на лежащо болни хора. Устройството е компактно, леко с повдигнатите ръбове и монтирана гъвкава тръба, позволяваща отичането на водата. Използва се с душ - регулируема слушалка.

ИЗВОДИ

От анализа на изследванията, доказващи ефективността на метода „сухо къпане ” или „къпане без вода” в превенцията на ИСМО в болниците в САЩ и Европа и актуалното състояние на клиничните хигиенни здравни грижи в Р България могат да се направят следните изводи и препоръки:

- В условията на непрекъсната тенденция на намаляващ сестрински персонал, увеличаващ се обем от дейности и непрекъснато увеличаване на изисквания за качеството на здравните грижи се препоръчва промяна в средствата и методите за осъществяване на хигиенни грижи.
- Провеждане на обучения на персонала и изготвяне на технически фишове за работа с тях.

Представеният метод е доказал своята икономическа ефективност и лесно приложение. С осигуряване на необходимите консумативи, дейностите по оказване на хигиенните грижи ще отнема значително по-малко време. Дейността ще се превърне в по-привлекателна, ще гарантира както безопасността на пациентите, така и на персонала, а това ще позволи реалното им извършване. Безвредността на продуктите позволява осъществяване на хигиена, както на възрастни, така и на деца. Методът гарантира увеличаване на удовлетвореността и комфорта на пациентите от предоставените им грижи.

REFERENCES

Beloiev Y. (2000). Grizhi za bolnia i sestriiska tehnika. MI Arso. Sofia. (**Оригинално заглавие:** Белоиев Й. (2000). Грижи за болния и сестринска техника. МИ Арсо. София)

Carvajal G., M., Ramírez, J. David. (2015). Hygiene: basic care that promotes comfort in critically ill patients. Enfermería Global. ISSN 1695-6141. URL: http://scielo.isciii.es/pdf/eg/v14n40/en_revision2.pdf (Accessed on 16.08.2018).

Coffey PS, Metzler M, Islam Z, Koehlmoos TP, Chlorhexidine for Umbilical Cord Care: Selected Bibliography, BMC Int Health Hum Rights. 2013; 13:44. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/24139384>

Groven F M. V, S. M. G. Zwakhalen, Gaby Odekerken-Schröder, E. J. T. Joostenand, J. P. H. Hamers. (2017). How does washing without water perform compared to the traditional bed bath: a systematic review. BMC Geriatr. Published online 2017 Jan 25. doi: 10.1186/s12877-017-0425-4 PMID: 28118815 URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5264342/> (Accessed on 10.08.2018).

Guidelines for the Prevention of Intravascular Catheter-Related Infections, 2002 <https://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/rr5110a1.htm?vm=r>

Hristova, Ir (2018). The basic hygienic health care as a factor for the rise of infections due to medical service (IDMS), 57th Science Conference of Ruse University – SSS. Bulgaria. ISBN 1311-3321.

Jordan J. R., Bloom H. L. (2010). Prevention of Bacterial Infections in Patients with CIED: Old Traditions Meet New Technology. The Journal of Innovations in Cardiac Rhythm Management. URL: <http://www.innovationsincrm.com/cardiac-rhythm-management/2010/october/25-prevention-of-bacterial-infections-cied> (Accessed on 03.08.2018)

Koleva, Gr., (2018) Current state of the hygiene health care in the context of quality and patients' safety, 57th Science Conference of Ruse University – SSS. Bulgaria. ISBN 1311-3321.

Markova St. (2008). Meditsinski standarti po Zdravni grizhi. Narachnik za meditsinski sestri, akusherki, klinichni laboranti, rengenovi laboranti. Sofia. (**Оригинално заглавие:** Медицински стандарти по Здравни грижи. (2008). Наръчник за медицински сестри, акушерки, клинични лаборанти, ренгенови лаборанти. Под редакцията на Проф. д-р Станка Маркова. София)

Milstone A. M., Robert A. Weinstein Catherine L. Passaretti Trish M. Perl Chlorhexidine: Expanding the Armamentarium for Infection Control and Prevention

Clinical Infectious Diseases, Volume 46, Issue 2, 2008, Pages 274–281, <https://doi.org/10.1086/524736>

Milstone, M., Catherine L. Passaretti and Trish M.,(2015) Chlorhexidine: Expanding the Armamentarium for Infection Control and Prevention Aaron Perl 2,3 1 Division of Pediatric Infectious Diseases, Department of Pediatrics, and 2 Division of Infectious Diseases, Department of Medicine, Johns Hopkins University School of Medicine

NAREDBA № 3 от 8.05.2013 г. за utvarzhavaneto na meditsinski standart po preventsia i kontrol na vatrebolnichnite infektsii Izdadena ot ministara na zdraveopazvaneto, obn., DV, br. 43 от 14.05.2013 г., в сила от 11.05.2013 г. (**Оригинално заглавие:** НАРЕДБА № 3 от 8.05.2013 г. за utvarzhavaneto na meditsinski standart po prevencija i kontrol na vatrebolnichnite

инфекции Издадена от министъра на здравеопазването, обн., ДВ, бр. 43 от 14.05.2013 г., в сила от 11.05.2013 г.)

Rakavitsi TOTAL HYGIENE за bezvredno izmivane,
http://shop.naturum.bg/index.php?route=product/category&path=61_73

Riskove za zdravoslovnite i bezopasni uslovia na trud v sektora na zdравеопазването. Rakovodstvo za preventsia i dobri praktiki. Lyuksemburg: Sluzhba za publikatsii na Evropeyskia sayuz, 2013 g. ISBN 978-92-79-26822-9 (**Оригинално заглавие:** *Рискове за здравословните и безопасни условия на труд в сектора на здравеопазването. Ръководство за превенция и добри практики. Люксембург. Служба за публикации на Европейския съюз. 2013. ISBN 978-92-79-26822-9*)

Stoykov D., (2012). Spravochnik za zdravni grizhi - tehicheski fishove. Uchebno pomagalo za meditsinski sestri, akusherki i laboranti. (**Оригинално заглавие:** *Справочник за здравни грижи - технически фишове. Учебно помагало за медицински сестри, акушерки и лаборанти. (2012). Под редакцията на Проф. д-р Димитър Стойков. УМБАЛ Д-р Георги Странски" ЕАД-Плевен. Факултет по здравни грижи- МУ- Плевен*)

Webster J, Osborne S. (2015). Preoperative bathing or showering with skin antiseptics to prevent surgical site infection. Cochrane Database Syst Rev. doi: 10.1002/14651858.CD004985.pub5. PubMed PMID: 25927093. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/25927093> (Accessed on 11.09.2018).

Weinstein R. A., Milstone A. M., Passaretti C. L., Perl T. M. (2008). Chlorhexidine: Expanding the Armamentarium for Infection Control and Prevention. *Clinical Infectious Diseases*, Volume 46, Issue 2, 15 January 2008, Pages 274–281. URL: <https://doi.org/10.1086/524736> (Accessed on 06.09.2018).

http://shop.naturum.bg/?gclid=CjwKCAjw2_LcBRBYEiwA_XVBU6fLmAhVCHPFebhjjvwTXg2c2MWRtyX3lOLoQcNVn0631bv3BsXdqRoC0xMQAvD_BwE